

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง

“การจัดการที่ดินเกษตรไทย : จากวิกฤติสู่ยั่งยืน”

เอกสารประกอบเล่มที่ 4

การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย

โดย

โสภณ ชมชาญ และคณะ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

มกราคม 2561

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการที่ดินเกษตรไทย : จากวิกฤติสู่ยั่งยืน”

เอกสารประกอบเล่มที่ 4 การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย

โดย

โสภณ ชมชาญ
กรณิศ นพรัตน์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

มกราคม 2561

คำนำ

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการที่ดินเกษตรไทย : จากวิกฤติสู่ยั่งยืน”
มีจำนวน 6 เล่ม ดังนี้

1. เอกสารหลัก
2. เอกสารประกอบเล่มที่ 1 : การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร
3. เอกสารประกอบเล่มที่ 2 : บทเรียนนานาชาติในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร
4. เอกสารประกอบเล่มที่ 3 : นโยบายการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรไทย
5. เอกสารประกอบเล่มที่ 4 : การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย
6. เอกสารประกอบเล่มที่ 5 : ผลจากนโยบายการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรไทย

เอกสารประกอบเล่มที่ 4 ของโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการที่ดินเกษตรไทย : จากวิกฤติสู่ยั่งยืน”
ฉบับนี้มี 1 บท คือบทที่ 14 การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย

ผลจากการศึกษาในบทนี้ได้นำไปสังเคราะห์กับผลจากการศึกษาในบทอื่นๆ เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอ
เชิงนโยบาย มาตรการและแนวทางในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืนในอนาคต

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
1. บทนำ	14-1
2. วัตถุประสงค์	14-1
3. ระยะเวลาดำเนินการ	14-1
4. สถานที่ดำเนินการ	14-1
5. ระเบียบวิธีการประเมินผล	14-1
6. การวิเคราะห์ข้อมูล	14-2
7. ผลการศึกษา	14-2
8. การวิเคราะห์ผลจากการสำรวจการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย	14-22
เอกสารอ้างอิง	14-28
ภาคผนวก	
แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ใช้ที่ดิน	
โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการที่ดินเกษตรกรไทย : จากวิกฤติสู่ยั่งยืน”	ผ-1

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 14-1 เพศของเกษตรกรผู้ใช้ที่ดินที่ให้สัมภาษณ์	14-3
ตารางที่ 14-2 อายุของเกษตรกรผู้ใช้ที่ดิน	14-3
ตารางที่ 14-3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	14-3
ตารางที่ 14-4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตร	14-4
ตารางที่ 14-5 สภาพภูมิประเทศ	14-4
ตารางที่ 14-6 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	14-5
ตารางที่ 14-7 การถือครองที่ดิน	14-5
ตารางที่ 14-8 ลักษณะการเช่าที่ดิน	14-5
ตารางที่ 14-9 พืชที่เกษตรกรปลูก	14-6
ตารางที่ 14-10 ขนาดที่ดินที่ทำการเกษตรในปัจจุบัน	14-6
ตารางที่ 14-11 การเตรียมดิน	14-7
ตารางที่ 14-12 การปรับปรุงบำรุงดิน	14-7
ตารางที่ 14-13 ชนิดของปุ๋ยอินทรีย์ที่เกษตรกรใช้	14-7
ตารางที่ 14-14 ที่มาของปุ๋ยอินทรีย์	14-8
ตารางที่ 14-15 ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	14-8
ตารางที่ 14-16 การชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ทำการเกษตรในปัจจุบัน	14-9
ตารางที่ 14-17 ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในปัจจุบัน	14-9
ตารางที่ 14-18 ความยินยอมของเกษตรกรถ้ามีโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำเข้ามาในพื้นที่	14-9
ตารางที่ 14-19 เหตุผลของเกษตรกรที่ยินยอมให้ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำ	14-10
ตารางที่ 14-20 เหตุผลของเกษตรกรที่ไม่ยินยอมให้ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำ	14-10
ตารางที่ 14-21 ผลผลิตของพืชในที่ดินของเกษตรกร	14-10
ตารางที่ 14-22 ระยะเวลาการใช้ที่ดิน	14-11
ตารางที่ 14-23 การเปลี่ยนพืชที่ปลูกจากอดีตถึงปัจจุบัน	14-11
ตารางที่ 14-24 การเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก	14-11
ตารางที่ 14-25 เหตุผลในการเปลี่ยนพืชที่ปลูก	14-12
ตารางที่ 14-26 ความต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกอยู่ในปัจจุบัน	14-12
ตารางที่ 14-27 เหตุผลที่ต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกในปัจจุบัน	14-12
ตารางที่ 14-28 เหตุผลที่ไม่ต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกในปัจจุบัน	14-13
ตารางที่ 14-29 การรับทราบแผนที่เกษตรกรเพื่อบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)	14-13
ตารางที่ 14-30 การดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่ในพื้นที่	14-13
ตารางที่ 14-31 การเข้าร่วมในพื้นที่ที่มีการดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบัน	14-13
ตารางที่ 14-32 เหตุผลในการเข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบัน	14-14
ตารางที่ 14-33 เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบัน	14-14

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 14-34 การเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ถ้ามีการดำเนินการในอนาคต	14-14
ตารางที่ 14-35 เหตุผลในการเข้าร่วมถ้ามีโครงการในอนาคต	14-15
ตารางที่ 14-36 เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในอนาคต	14-15
ตารางที่ 14-37 การประสพอุทกภัยของเกษตรกร	14-15
ตารางที่ 14-38 ความถี่ของการประสพอุทกภัยของเกษตรกร	14-16
ตารางที่ 14-39 การประสพภัยแล้งของเกษตรกร	14-16
ตารางที่ 14-40 ความถี่ของการประสพภัยแล้ง	14-16
ตารางที่ 14-41 การประสพภัยจากดินถล่ม	14-17
ตารางที่ 14-42 การขายที่ดินในหมู่บ้านของเกษตรกร	14-17
ตารางที่ 14-43 รายละเอียดในการขายที่ดินเพื่อการเกษตรในหมู่บ้าน	14-17
ตารางที่ 14-44 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรหลังการขายที่ดิน	14-18
ตารางที่ 14-45 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรหลังการขายที่ดิน	14-18
ตารางที่ 14-46 ความคิดของเกษตรกรในการขายที่ดินที่ถือครองอยู่	14-18
ตารางที่ 14-47 เหตุผลในการขายที่ดินที่ถือครอง	14-19
ตารางที่ 14-48 เหตุผลในการไม่ขายที่ดินของตนเองที่ถือครอง	14-19
ตารางที่ 14-49 การเช่าที่ดินทำการเกษตรในหมู่บ้าน	14-19
ตารางที่ 14-50 ลักษณะการเช่าที่ดิน	14-20
ตารางที่ 14-51 รายได้จากการปลูกพืช	14-20
ตารางที่ 14-52 รายจ่ายในการปลูกพืชของเกษตรกร	14-20
ตารางที่ 14-53 รายได้สุทธิจากการปลูกพืชของเกษตรกร	14-21
ตารางที่ 14-54 หนี้สินของเกษตรกร	14-21
ตารางที่ 14-55 การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับ หลักการการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร	14-26

บทที่ 14

การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย

บทที่ 14

การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย

1. บทนำ

จากหลักการในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรที่เป็นระบบที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนจะต้องครอบคลุมวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ (1) คงไว้ที่ดินเพื่อการผลิตทางการเกษตรรวมทั้งเพิ่มผลผลิต (2) มีความมั่นคงในการผลิตโดยลดความเสี่ยงลง (3) ป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินและน้ำรวมทั้งสิ่งแวดล้อม (4) มีผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนการผลิต และ (5) สร้างความเป็นธรรมต่อสังคมนั้น เนื่องจากประเด็นที่สำคัญส่วนใหญ่จากหลักการดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติของเกษตรกรที่ควบคู่ไปกับการกำหนดนโยบายของรัฐ จึงได้ดำเนินการสัมภาษณ์ถึงการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรผู้ใช้ที่ดินเพื่อให้ทราบว่าเกษตรกรเหล่านั้นมีการจัดการที่ดินในลักษณะใดที่เป็นไปตามหลักการดังกล่าวข้างต้นหรือไม่ โดยจะนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์กับข้อมูล ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย มาตรการและแนวทางในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืนในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกร

3. ระยะเวลาดำเนินการ

กุมภาพันธ์ – พฤศจิกายน 2560

4. สถานที่ดำเนินการ

จังหวัดเชียงราย น่าน พะเยา พิษณุโลก ขอนแก่น นครราชสีมา กาญจนบุรี ราชบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี ปราจีนบุรี สุราษฎร์ธานี กระบี่ ตรัง และสงขลา รวม 14 จังหวัด

5. ระเบียบวิธีการประเมินผล

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นจากหลักการการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรรวม 5 ประการ คำถามเป็นทั้งแบบปลายเปิดและปลายปิดประกอบด้วย คือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตร

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับพืชที่เกษตรกรปลูกและการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐ

ส่วนที่ 6 เป็นคำถามเกี่ยวกับการประสบภัยพิบัติ

ส่วนที่ 7 เป็นคำถามเกี่ยวกับการขายที่ดินและการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร

ส่วนที่ 8 เป็นคำถามเกี่ยวกับ รายได้ รายจ่าย และหนี้สิน

แบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นมีการทดสอบในพื้นที่จังหวัดเชียงราย นครราชสีมา ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา และกระบี่ จังหวัดละ 10 ตัวอย่าง รวม 50 ตัวอย่าง ในเดือนกุมภาพันธ์ 2560

5.2 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ได้มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

5.2.1 การกำหนดจังหวัดที่ดำเนินการ 14 จังหวัด เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยจับฉลากจาก 75 จังหวัด ทั่วประเทศยกเว้นกรุงเทพมหานคร

5.2.2 การกำหนดจังหวัดที่จะทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์ 5 จังหวัด เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยจับฉลากจาก 14 จังหวัดที่ได้ในข้อ 5.2.1

5.2.3 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ เป็นการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จังหวัดละ 30 ตัวอย่าง รวม 420 ตัวอย่าง

หลักการที่ใช้ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างได้ใช้หลักการของ Roscoe (1975) ที่กำหนดไว้ว่า จำนวนตัวอย่างที่น้อยที่สุดที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ไม่ควรน้อยกว่า 30 ตัวอย่าง และไม่ควรเกิน 500 ตัวอย่าง

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(1) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากรายงานการวิจัย รายงานผลการปฏิบัติงานและเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

(2) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ใช้ที่ดินในการจัดการเพื่อการเกษตร โดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 420 ตัวอย่าง ในพื้นที่ 14 จังหวัด ดังกล่าวข้างต้น

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรม Statistical Package for Social Sciences/Personal Computer (SPSS/PC) มาวิเคราะห์ข้อมูล

มีการสรุปผลการวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ ร้อยละ และค่าเฉลี่ยเรขาคณิต (Arithmetic Mean) ซึ่งเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบการวิเคราะห์

7. ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้สัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างผู้ใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรจำนวน 420 ตัวอย่าง พบว่า มีลักษณะทั่วไป ดังนี้

1.1 เพศ

เกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชายจำนวน 372 คน หรือร้อยละ 88.6 เป็นเพศหญิงจำนวน 48 คน หรือร้อยละ 11.4 (ตารางที่ 14-1)

ตารางที่ 14-1 เพศของเกษตรกรผู้ใช้ที่ดินที่ให้สัมภาษณ์

เพศ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ชาย	372	886
หญิง	48	114
รวม	420	100

1.2 อายุ

อายุของเกษตรกรอยู่ในช่วง 51-60 ปี มากที่สุดจำนวน 158 คน หรือร้อยละ 37.6 รองลงมาอยู่ในช่วง 61-70 ปี จำนวน 136 คน หรือร้อยละ 32.4 อายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี จำนวน 81 คน หรือร้อยละ 19.3 อายุมากกว่า 70 ปี จำนวน 27 คน หรือร้อยละ 6.4 และน้อยที่สุดคืออายุอยู่ในช่วง 30-40 ปี จำนวน 18 คน หรือร้อยละ 4.3 (ตารางที่ 14-2)

ตารางที่ 14-2 อายุของเกษตรกรผู้ใช้ที่ดิน

อายุ (ปี)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
30-40	18	4.3
41-50	81	19.3
51-60	158	37.6
61-70	136	32.4
มากกว่า 70	27	6.4
รวม	420	100

1.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน มีมากที่สุดร้อยละ 32.9 รองลงมามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 คน ร้อยละ 21.7 สมาชิกในครัวเรือน 5 คน ร้อยละ 18.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2 คน ร้อยละ 35 จำนวนและสมาชิกในครัวเรือน 11 คน มีเพียงครัวเรือนเดียวหรือร้อยละ 0.2 (ตารางที่ 14-3)

ตารางที่ 14-3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1	15	3.6
2	55	13.1
3	91	21.7
4	138	32.8
5	76	18
6	34	1
7	8	8.1
8	2	1.9
11	1	.5
		.2
รวม	420	100.0

1.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตร

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตร 2 คน มีมากที่สุดจำนวน 239 รายหรือร้อยละ 56.9 รองลงมาจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตร 1 คน จำนวน 72 ราย หรือร้อยละ 17.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทำการเกษตร 3 คน มีจำนวน 66 ราย หรือร้อยละ 15.7 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทำการเกษตร 4 คน มีจำนวน 32 ราย ร้อยละ 7.6 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทำการเกษตรที่น้อยที่สุด 6 คน จำนวน 5 ราย หรือร้อยละ 1.2 (ตารางที่ 14-4)

ตารางที่ 14-4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตร

จำนวนสมาชิก (คน)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1	72	17.1
2	239	56.9
3	66	15.7
4	32	7.6
5	6	1.4
6	5	1.2
รวม	420	100.0

ส่วนที่ 2 สภาพภูมิประเทศและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

2.1 สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของพื้นที่ทำการเกษตร ของเกษตรกรในปัจจุบันเป็นพื้นที่ราบเรียบ/ค่อนข้างราบเรียบ (ความลาดชัน 0-2%) มีจำนวนมากที่สุด 149 คน หรือร้อยละ 35.5 รองลงมาเป็นที่ลุ่ม จำนวน 146 คน หรือร้อยละ 34.7 พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย (ความลาดชัน 2-5 %) จำนวน 77 คนหรือร้อยละ 18.3 พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด (ความลาดชัน 5-12 %) จำนวน 23 คน หรือร้อยละ 5.5 พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน (ความลาดชัน 12-20 %) จำนวน 12 คน หรือร้อยละ 2.9 พื้นที่เนินเขา (ความลาดชัน 20-35 %) จำนวน 10 คน หรือร้อยละ 2.4 และพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน (ความลาดชันมากกว่า 35 %) มีน้อยที่สุดจำนวน 3 คน หรือร้อยละ 0.7 (ตารางที่ 14-5)

ตารางที่ 14-5 สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ที่ลุ่ม	146	34.7
2. พื้นที่ราบเรียบ/ค่อนข้างราบเรียบ (ความลาดชัน 2-8%)	149	35.5
3. พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย (ความลาดชัน 2-5%)	77	18.3
4. พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด (ความลาดชัน 5-12%)	23	5.5
5. พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน (ความลาดชัน 12-20%)	12	2.9
6. พื้นที่เนินเขา (ความลาดชัน 20-35%)	10	2.4
7. พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน (ความลาดชัน >35%)	3	0.7
รวม	420	100

2.2 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

พื้นที่ที่เกษตรกรทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบันอยู่ในเขตชลประทานจำนวน 133 คน หรือร้อยละ 31.7 อยู่นอกเขตชลประทานจำนวน 287 ราย หรือร้อยละ 68.3 ซึ่งอาศัยน้ำฝนมากที่สุดจำนวน 111 คน หรือร้อยละ 38.7 รองลงมา ได้รับน้ำจากแหล่งน้ำใน ไร่-นา ของตนเอง 92 คน หรือร้อยละ 32 รับน้ำจากแหล่งน้ำขนาดเล็ก 58 คน หรือร้อยละ 20.2 ส่วนเกษตรกรที่ได้รับน้ำจากแหล่งน้ำขนาดเล็กและมีแหล่งน้ำใน ไร่-นา ของตนเองมีจำนวน 26 คนหรือร้อยละ 9.1 (ตารางที่ 14-6)

ตารางที่ 14-6 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อยู่ในเขตชลประทาน	133	31.7
อยู่นอกเขตชลประทาน	287	68.3
รวม	420	100
- แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรนอกเขตชลประทาน	58	20.2
- มีแหล่งน้ำในไร่-นา ของตนเอง	92	32.0
- ได้รับน้ำจากแหล่งน้ำขนาดเล็กและแหล่งน้ำในไร่-นา ของตนเอง	26	9.1
- อาศัยน้ำฝน	111	38.7
รวม	287	100

ส่วนที่ 3 การถือครองที่ดิน

3.1 การถือครองที่ดิน

เกษตรกรมีที่ดินเป็นของตนเอง 341 คน หรือร้อยละ 81.2 เกษตรกรที่เช่าที่ดินรวม 26 คน หรือร้อยละ 6.2 เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองและเช่าที่ดินเพิ่มอีก 53 คน หรือร้อยละ 12.6 (ตารางที่ 14-7)

ตารางที่ 14-7 การถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ที่ดินของตนเอง	341	81.2
เช่า	26	6.2
มีที่ดินของตนเองและเช่าที่ดิน	53	12.6
รวม	420	100

3.2 ลักษณะการเช่าที่ดิน

การเช่าที่ดินเป็นการเช่าจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกันมีจำนวนมากที่สุด 44 คนหรือร้อยละ 10.5 รองลงมา คือเช่าจากเจ้าของที่ดินนอกหมู่บ้านจำนวน 28 คน หรือร้อยละ 6.7 เช่าจากเจ้าของที่ดินทั้งในและนอกหมู่บ้านมีจำนวน 4 คน หรือร้อยละ 1.0 และเช่าที่ดินจากหน่วยงานของรัฐจำนวน 3 รายหรือร้อยละ 0.7 ซึ่งน้อยที่สุด (ตารางที่ 14-8)

ตารางที่ 14-8 ลักษณะการเช่าที่ดิน

ลักษณะการเช่าที่ดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เช่าจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน	44	10.5
เช่าจากเจ้าของที่ดินนอกหมู่บ้าน	28	6.7
เช่าจากเจ้าของที่ดินทั้งในและนอกหมู่บ้าน	4	1.0
เช่าจากหน่วยงานของรัฐ	3	0.7
รวม	79	100

ส่วนที่ 4 พืชที่เกษตรกรปลูกและการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร

4.1 พืชที่เกษตรกรปลูกในปัจจุบัน

เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ทำการสำรวจมีการปลูกข้าวจำนวน 198 ราย หรือร้อยละ 47.1 รองลงมาคือ ยางพารา จำนวน 46 ราย หรือร้อยละ 11.0 มันสำปะหลัง 32 รายหรือร้อยละ 7.6 ข้าวโพด 18 ราย หรือร้อยละ 4.3 อ้อย 42 ราย หรือร้อยละ 10.0 ไม้ผล 34 ราย หรือร้อยละ 8.1 พืชผักจำนวน 29 ราย หรือร้อยละ 6.9 และปาล์มน้ำมันจำนวน 21 รายหรือร้อยละ 5.0 (ตารางที่ 14-9)

ตารางที่ 14-9 พืชที่เกษตรกรปลูก

ชนิดพืช	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ข้าว	198	47.1
ข้าวโพด	18	4.3
มันสำปะหลัง	32	7.6
อ้อย	42	10.0
พืชผัก	29	6.9
ไม้ผล	34	8.1
ยางพารา	46	11.0
ปาล์มน้ำมัน	21	5.0
รวม	420	100

4.2 ขนาดที่ดินที่ทำการเกษตรในปัจจุบัน

ที่ดินที่เกษตรกรทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบันนั้นมีขนาด 6-10 ไร่ มากที่สุดจำนวน 82 คนหรือร้อยละ 19.5 รองลงมามีขนาด 16-20 ไร่ จำนวน 62 คนหรือร้อยละ 14.8 ขนาดมาก 50 ไร่ จำนวน 48 คน หรือร้อยละ 11.4 ขนาด 1-5 ไร่ มีจำนวน 47 คน หรือร้อยละ 11.2 ขนาด 41-45 ไร่ มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 7 คน หรือร้อยละ 1.7 (ตารางที่ 14-10)

ตารางที่ 14-10 ขนาดที่ดินที่ทำการเกษตรในปัจจุบัน

ขนาดที่ดิน (ไร่)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1-5	47	11.2
6-10	82	19.5
11-15	44	10.5
16-20	62	14.8
21-25	39	9.3
26-30	37	8.8
31-35	22	5.2
36-40	17	4.0
41-45	7	1.7
46-50	15	3.6
มากกว่า 50	48	11.4
รวม	420	100

4.3 การเตรียมดิน

เกษตรกรเตรียมดิน โดยการใช้แทรกเตอร์มากที่สุดจำนวน 339 ราย หรือร้อยละ 80.7 รองลงมาใช้แรงงานคนจำนวน 79 ราย หรือร้อยละ 18.8 และใช้แรงงานสัตว์น้อยที่สุด จำนวน 2 ราย หรือ ร้อยละ 0.5 (ตารางที่ 14-11)

ตารางที่ 14-11 การเตรียมดิน

การเตรียมดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช้รถแทรกเตอร์	339	80.7
ใช้แรงงานสัตว์	2	0.5
ใช้แรงงานคน	79	18.8
รวม	420	100

4.4 การปรับปรุงบำรุงดิน

เกษตรกรมีการปรับปรุงบำรุงดินโดยการใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์มากที่สุดมีจำนวน 317 ราย หรือ ร้อยละ 75.5 รองลงมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพียงอย่างเดียวจำนวน 85 รายหรือร้อยละ 20.2 ใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวจำนวน 4 ราย หรือร้อยละ 1.0 และไม่ใช้ปุ๋ยจำนวน 14 ราย หรือร้อยละ 3.3 (ตารางที่ 14-12)

ตารางที่ 14-12 การปรับปรุงบำรุงดิน

การปรับปรุงบำรุงดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ใช้ปุ๋ย	14	3.3
ใช้ปุ๋ยเคมี	4	1.0
ใช้ปุ๋ยอินทรีย์	85	20.2
ใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์	317	75.5
รวม	420	100

4.5 ชนิดของปุ๋ยอินทรีย์ที่เกษตรกรใช้

จากการสำรวจเกษตรกรมิได้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ใช้หลายชนิดไปพร้อมกัน โดยใช้ปุ๋ยหมักมากที่สุดจำนวน 341 ราย รองลงมาคือปุ๋ยคอก จำนวน 269 ราย หรือร้อยละ 64.8 ปุ๋ยพืชสด (ปอเทือง) จำนวน 286 ราย หรือร้อยละ 68.9 และปุ๋ยน้ำ จำนวน 284 ราย หรือร้อยละ 68.4 (ตารางที่ 14-13)

ตารางที่ 14-13 ชนิดของปุ๋ยอินทรีย์ที่เกษตรกรใช้

ชนิดของปุ๋ยอินทรีย์ที่เกษตรกรใช้	จำนวน (ราย) ¹⁾	ร้อยละ ²⁾
ปุ๋ยหมัก	341	82.2
ปุ๋ยคอก	269	64.8
ปุ๋ยพืชสด (ปอเทือง)	286	68.9
ปุ๋ยน้ำ	284	68.4
รวม	420	100

หมายเหตุ ¹⁾ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์หลายชนิด

²⁾ คำนวณจากเกษตรกรทั้งหมด 420 ราย

4.6 ที่มาของปุ๋ยอินทรีย์

ที่มาของปุ๋ยอินทรีย์ที่เกษตรกรใช้เป็นการผลิตเองมากที่สุดจำนวน 219 ราย หรือ ร้อยละ 52.1 รองลงมาคือผลิตเองและรับแจกจ่ายจากหน่วยงานของรัฐ จำนวน 106 ราย หรือร้อยละ 25.2 ซื้อจำนวน 29 ราย หรือร้อยละ 6.9 ผลิตเองและซื้อเพิ่มจำนวน 27 หรือร้อยละ 6.4 รับแจกจ่ายหน่วยงานของรัฐจำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 3.6 ผลิตเอง ซื้อ และรับแจกจ่ายจากหน่วยงานของรัฐ จำนวน 10 ราย หรือร้อยละ 2.4 ซื้อและรับแจกจ่ายหน่วยงานของรัฐจำนวน 9 ราย หรือร้อยละ 2.1 (ตารางที่ 14-14)

ตารางที่ 14-14 ที่มาของปุ๋ยอินทรีย์

ที่มาของปุ๋ยอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ผลิตเอง	219	52.1
ซื้อ	29	6.9
ผลิตเองและซื้อ	27	6.4
รับแจกจากหน่วยงานของรัฐ	15	3.6
ผลิตเองและรับแจกจากหน่วยงานของรัฐ	106	25.2
ซื้อและรับแจกจากหน่วยงานของรัฐ	9	2.1
ผลิตเอง ซื้อ และรับแจกจากหน่วยงานของรัฐ	10	2.4
รวม	420	100

4.7 ความอุดมสมบูรณ์ของดิน

จากข้อมูลการวิเคราะห์ดิน ในที่ดินของเกษตรกรโดย กรมพัฒนาที่ดิน พบว่าธาตุอาหารพืช คือ ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโปแตสเซียม มีปริมาณดังนี้ ไนโตรเจน มีปริมาณต่ำ จำนวน 238 ราย หรือร้อยละ 56.7 ปานกลาง 161 ราย หรือร้อยละ 38.3 และสูงจำนวน 21 ราย หรือร้อยละ 5.0 กรณีของฟอสฟอรัส มีปริมาณต่ำจำนวน 185 ราย หรือร้อยละ 44.1 ปานกลางจำนวน 208 รายหรือร้อยละ 49.5 และสูงจำนวน 27 ราย หรือร้อยละ 6.4 ส่วนโปแตสเซียมมีปริมาณต่ำ จำนวน 160 ราย หรือร้อยละ 38.1 ปานกลางจำนวน 215 ราย หรือร้อยละ 51.2 และสูงจำนวน 45 ราย หรือร้อยละ 10.7 (ตารางที่ 14-15)

ตารางที่ 14-15 ความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ความอุดมสมบูรณ์ ของดิน	ไนโตรเจน		ฟอสฟอรัส		โปแตสเซียม	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ต่ำ	238	56.7	185	44.1	160	38.1
ปานกลาง	161	38.3	208	49.5	215	51.2
สูง	21	5.0	27	6.4	45	10.7
รวม	420	100	420	100	420	100

4.8 การชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบัน

ที่ดินที่เกษตรกรทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบันนั้นไม่มีการชะล้างพังทลายของดินมากที่สุดจำนวน 181 ราย หรือร้อยละ 43.1 เพราะเป็นที่ลุ่ม รองลงมา มีการชะล้างพังทลายของดินน้อยจำนวน 151 ราย หรือ ร้อยละ 36.0 มีการชะล้างพังทลายของดินปานกลางจำนวน 79 รายหรือร้อยละ 18.8 มีการชะล้างพังทลายของดินรุนแรงจำนวน 5 ราย หรือร้อยละ 1.2(ตารางที่ 14-16)

ตารางที่ 14-16 การชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ทำการเกษตรในปัจจุบัน

การชะล้างพังทลายของดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มี	181	43.1
น้อย	151	36.0
ปานกลาง	79	18.8
มาก	4	1.0
รุนแรง	5	1.2
รวม	420	100

4.9 ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในที่ดินของเกษตรกรในปัจจุบัน

ในที่ดินที่เกษตรกรใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นไม่มีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำอยู่จำนวนมากที่สุด คือ 206 ราย หรือ ร้อยละ 49.0 รองลงมา มีการปลูกหญ้าแฝกจำนวน 163 ราย หรือร้อยละ 38.8 มีการปลูกพืชคลุมดินจำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 3.6 มีการก่อสร้างคันดินและปลูกหญ้าแฝกจำนวน 12 รายหรือร้อยละ 2.9 มีการก่อสร้างคูรับน้ำขอบเขาจำนวน 6 ราย หรือร้อยละ 1.4 (ตารางที่ 14-17)

ตารางที่ 14-17 ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในปัจจุบัน

ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในปัจจุบัน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
คันดิน	18	4.3
คูรับน้ำขอบเขา	6	1.4
ปลูกหญ้าแฝก	163	38.8
ปลูกพืชคลุมดิน	15	3.6
คันดิน และปลูกหญ้าแฝก	12	2.9
ไม่มี	206	49.0
รวม	420	100

4.10 ความยินยอมของเกษตรกรถ้ามีโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำเข้ามาในพื้นที่

เกษตรกรยินยอมให้ดำเนินการโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำในที่ดินของตนเอง จำนวน 383 ราย หรือ ร้อยละ 91.2 ส่วนที่ไม่ยินยอม มีจำนวน 37 ราย หรือ ร้อยละ 8.8 (ตารางที่ 14-18)

ตารางที่ 14-18 ความยินยอมของเกษตรกรถ้ามีโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำเข้ามาในพื้นที่

ความยินยอม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ยินยอม	383	91.2
ไม่ยินยอม	37	8.8
รวม	420	100

4.11 เหตุผลของเกษตรกรที่ยินยอมให้ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำในที่ดินของตนเอง

เหตุผลของเกษตรกรที่ยินยอมให้ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำในที่ดินของตนเองเป็นเพราะ ป้องกันไม่ให้ที่ดินเสื่อมโทรมจำนวน 204 ราย หรือร้อยละ 53.3 มีแหล่งน้ำไว้ใช้จำนวน 109 รายหรือร้อยละ 28.4 และใช้งบประมาณของรัฐ จำนวน 70 ราย หรือร้อยละ 18.3 (ตารางที่ 14-19)

ตารางที่ 14-19 เหตุผลของเกษตรกรที่ยินยอมให้ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำ

เหตุผลที่ยินยอม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ป้องกันไม่ให้ดินเสื่อมโทรม	204	53.3
มีแหล่งน้ำไว้ใช้	109	28.4
ใช้งบประมาณของรัฐ	70	18.3
รวม	383	100

4.12 เหตุผลของเกษตรกรที่ไม่ยินยอมให้ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำในที่ดินของตนเอง

เหตุผลของเกษตรกรที่ไม่ยินยอมให้ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำในที่ดินของตนเอง เป็นเพราะ ที่ดินที่ทำการเกษตรอยู่เป็นที่เช่าจำนวน 26 คน หรือร้อยละ 70.3 และมีที่ดินน้อยมากคือประมาณ 1-5 ไร่ เมื่อทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่ดินจะลดลงจนผลผลิตจากพืชไม่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต จำนวน 11 ราย หรือร้อยละ 29.7 (ตารางที่ 14-20)

ตารางที่ 14-20 เหตุผลของเกษตรกรที่ไม่ยินยอมให้ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำ

เหตุผลที่ไม่ยินยอม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็นที่เช่า	26	70.3
มีที่ดินน้อยมาก ¹⁾	11	29.7
รวม	37	100

¹⁾ มีที่ดิน 1-5 ไร่

4.13 ผลผลิตของพืชในที่ดินของเกษตรกร

ผลผลิตของพืชในที่ดินของเกษตรกรหลังจากมีการใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ ปรากฏว่า ผลผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิมจำนวน 314 ราย หรือร้อยละ 74.8 ผลผลิตคงที่จำนวน 76 รายหรือร้อยละ 18.1 และลดลงจำนวน 30 ราย หรือร้อยละ 7.1 (ประสพภัยแล้ว) (ตารางที่ 14-21)

ตารางที่ 14-21 ผลผลิตของพืชในที่ดินของเกษตรกร

ผลผลิตของพืช	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพิ่มขึ้น	314	74.8
ลดลง	30	7.1
คงที่	76	18.1
รวม	420	100

4.14 ระยะเวลาการใช้ที่ดิน

ระยะเวลาการใช้ที่ดินของเกษตรกรมากกว่า 20 ปี มีจำนวนมากที่สุดถึง 297 ราย หรือร้อยละ 70.7 รองลงมาอยู่ในช่วงเวลา 6-10 ปี จำนวน 39 ราย หรือร้อยละ 9.3 ช่วงเวลา 16-20 ปี จำนวน 35 รายหรือร้อยละ 8.3 ช่วงเวลา 11-15 ปี จำนวน 34 ปี หรือร้อยละ 8.1 และช่วงเวลา 1-5 ปี มีจำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 3.6 (ตารางที่ 14-22)

ตารางที่ 14-22 ระยะเวลาการใช้ที่ดิน

ระยะเวลาการใช้ที่ดิน (ปี)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1-5	15	3.6
6-10	39	9.3
11-15	34	8.1
16-20	35	8.3
มากกว่า 20	297	70.7
รวม	420	100

4.15 การเปลี่ยนแปลงพืชที่ปลูกจากอดีตถึงปัจจุบัน

มีการเปลี่ยนแปลงพืชที่ปลูกจำนวน 85 รายหรือร้อยละ 20.2 ปลูกพืชเดิมมาอย่างต่อเนื่อง 335 รายหรือร้อยละ 79.8 (ตารางที่ 14-23)

ตารางที่ 14-23 การเปลี่ยนพืชที่ปลูกจากอดีตถึงปัจจุบัน

การเปลี่ยนพืชที่ปลูก	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	335	79.8
มีการเปลี่ยนแปลง	85	20.2
รวม	420	100

4.16 การเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก

มีการเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูกจำนวน 85 ราย หรือร้อยละ 18.8 จากจำนวนตัวอย่าง 420 ราย มีการเปลี่ยนพืชที่ปลูกจากข้าวเป็นอ้อย จำนวน 21 ราย หรือร้อยละ 24.7 จากข้าวเป็นพืชผัก 17 ราย หรือร้อยละ 20.0 จากยางพารา เป็นไม้ผลจำนวน 14 รายหรือร้อยละ 16.5 จากยางพาราเป็นปาล์มน้ำมัน 9 รายหรือร้อยละ 10.6 จากข้าวโพดเป็นยางพาราจำนวน 8 ราย หรือร้อยละ 9.4 และจากมันสำปะหลังเป็นยางพารา จำนวน 16 ราย หรือร้อยละ 18.8 (ตารางที่ 14-24)

ตารางที่ 14-24 การเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก

การเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก		จำนวน (ราย)	ร้อยละ
พืชเดิม	เปลี่ยนเป็น		
ข้าว	อ้อย	21	24.7
ข้าว	พืชผัก	17	20.0
ยางพารา	ไม้ผล	14	16.5
ยางพารา	ปาล์มน้ำมัน	9	10.6
ข้าวโพด	ยางพารา	8	9.4
มันสำปะหลัง	ยางพารา	16	18.8
รวม		85	100

4.17 เหตุผลในการเปลี่ยนพืชที่ปลูก

เกษตรกรมีเหตุผลในการเปลี่ยนพืชที่ปลูกรวม 3 ประการ โดยเหตุผลที่สำคัญคือ ราคาผลผลิตตกต่ำ จำนวน 56 ราย หรือร้อยละ 65.9 รองลงมาคือผลผลิตพืชลดลงเพราะดินเสื่อมโทรม 46 ราย หรือร้อยละ 18.8 และเปลี่ยนเพราะโรคและแมลงทำให้พืชผลเสียหาย 13 ราย หรือร้อยละ 15.3 (ตารางที่ 14-25)

ตารางที่ 14-25 เหตุผลในการเปลี่ยนพืชที่ปลูก

เหตุผลในการเปลี่ยนแปลง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ราคาผลผลิตตกต่ำ	56	65.9
ผลผลิตพืชลดลงเพราะดินเสื่อมโทรม	46	18.8
โรคและแมลงทำให้พืชผลเสียหาย	13	15.3
รวม	85	100

4.18 ความต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกอยู่ในปัจจุบัน

เกษตรกรต้องการเปลี่ยนจำนวน 81 ราย หรือร้อยละ 19.3 และไม่ต้องการเปลี่ยนจำนวน 339 ราย หรือร้อยละ 80.7 (ตารางที่ 14-26)

ตารางที่ 14-26 ความต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกอยู่ในปัจจุบัน

ความต้องการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ต้องการเปลี่ยน	81	19.3
ไม่ต้องการเปลี่ยน	339	80.7
รวม	420	100

4.19 เหตุผลที่ต้องการเปลี่ยนพื้นที่ปลูกในปัจจุบัน

เกษตรกรมีเหตุผลที่ต้องการเปลี่ยนพื้นที่ปลูก คือ ราคาผลผลิตไม่แน่นอน 66 ราย หรือร้อยละ 81.5 รองลงมาคือดินเสื่อมโทรมจำนวน 13 ราย หรือร้อยละ 16.0 และขาดปัจจัยการผลิตจำนวน 2 ราย หรือร้อยละ 2.5 (ตารางที่ 14-27)

ตารางที่ 14-27 เหตุผลที่ต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกในปัจจุบัน

เหตุผล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ราคาผลผลิตไม่แน่นอน	66	81.5
ขาดปัจจัยการผลิต	2	2.5
ดินเสื่อมโทรม	13	16.0
รวม	81	100

4.20 เหตุผลที่ไม่ต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกในปัจจุบัน

เกษตรกรมีเหตุผลที่ไม่ต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกในปัจจุบันมากที่สุด คือ ไม่มีปัญหาในการผลิตและการตลาดจำนวน 274 ราย หรือร้อยละ 81.8 รองลงมาคือไม่ต้องการเปลี่ยนเพราะไม่มีความรู้ในการผลิตจำนวน 20 ราย หรือร้อยละ 5.9 ไม่ต้องการเปลี่ยนเพราะไม่มีแหล่งเงินทุนจำนวน 18 ราย หรือร้อยละ 5.3 ไม่ต้องการเปลี่ยนเพราะเกรงว่าไม่มีตลาด และเป็นที่เข้าซื้อเจ้าของไม่ยินยอมจำนวน 17 ราย หรือร้อยละ 5.1 (ตารางที่ 14-28)

ตารางที่ 14-28 เหตุผลที่ไม่ต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกในปัจจุบัน

เหตุผล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีปัญหาในการผลิตและการตลาด	274	81.8
ไม่ต้องการเปลี่ยนเพราะไม่มีความรู้ในการผลิต	20	5.9
ไม่ต้องการเปลี่ยนเพราะไม่มีแหล่งเงินทุน	18	5.3
ไม่ต้องการเปลี่ยนเพราะเกรงว่าไม่มีตลาด	10	2.9
เป็นพื้นที่เช่า	17	5.1
รวม	339	100

ส่วนที่ 5 การตอบสนองต่อนโยบายของรัฐ

5.1 การรับทราบแผนที่เกษตรเพื่อบริหารจัดการเชิงรุก (Agri map)

เกษตรกรรับทราบว่ามีแผนที่เกษตรเพื่อบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) แสดงไว้ในศูนย์การเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จำนวน 278 ราย หรือ ร้อยละ 66.2 และไม่ทราบว่ามีจำนวน 142 ราย หรือร้อยละ 33.8 (ตารางที่ 14-29)

ตารางที่ 14-29 การรับทราบแผนที่เกษตรเพื่อบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)

การรับทราบ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ทราบ	278	66.2
ไม่ทราบ	142	33.8
รวม	420	100

5.2 การดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่ในพื้นที่

มีการดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่ในพื้นที่ที่เกษตรกรมีที่ดินทำกิน จำนวน 131 ราย หรือร้อยละ 31.2 และไม่มีการดำเนินการจำนวน 289 ราย หรือร้อยละ 68.8 (ตารางที่ 14-30)

ตารางที่ 14-30 การดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่ในพื้นที่

การดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มีการดำเนินการ	131	31.2
ไม่มีการดำเนินการ	289	68.8
รวม	420	100

5.3 การเข้าร่วมในพื้นที่ที่มีการดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่

ในพื้นที่ที่เกษตรกรมีที่ดินทำกิน และมีการดำเนินการจำนวน 131 ราย นั้น เกษตรกรเข้าร่วมโครงการจำนวน 116 ราย หรือร้อยละ 88.5 และไม่เข้าร่วมจำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 11.5 (ตารางที่ 14-31)

ตารางที่ 14-31 การเข้าร่วมในพื้นที่ที่มีการดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบัน

การเข้าร่วมดำเนินการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เข้าร่วม	116	88.5
ไม่เข้าร่วม	15	11.5
รวม	131	100

5.4 เหตุผลในการเข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบัน

เกษตรกรมีเหตุผลในการเข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบันด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต และความรู้จากภาครัฐ จำนวน 46 ราย หรือร้อยละ 39.7 ลดต้นทุนการเตรียมดินและเก็บเกี่ยวจำนวน 25 ราย หรือ ร้อยละ 21.6 และ มีโอกาสต่อรองในการขายผลผลิตจำนวน 45 ราย หรือร้อยละ 38.8 (ตารางที่ 14-32)

ตารางที่ 14-32 เหตุผลในการเข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบัน

เหตุผลในการเข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและความรู้จากภาครัฐ	46	39.7
ลดต้นทุนการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว	25	21.6
มีโอกาสด່รองในการขายผลผลิต	45	38.8
รวม	116	100

5.5 เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบัน

เกษตรกรมีเหตุผลในการไม่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ เพราะเหตุผล 3 ประการ คือ ขั้นตอนเข้าร่วมโครงการยุ่งยากจำนวน 3 ราย หรือร้อยละ 20.0 ที่ดินทำกินอยู่ห่างจากพื้นที่โครงการจำนวน 2 ราย หรือร้อยละ 13.3 และมีที่ดินน้อยปฏิบัติเองได้จำนวน 10 รายหรือร้อยละ 66.7 (ตารางที่ 14-33)

ตารางที่ 14-33 เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบัน

เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ขั้นตอนเข้าร่วมโครงการยุ่งยาก	3	20.0
ที่ดินทำกินอยู่ห่างจากพื้นที่โครงการ	2	13.3
มีที่ดินน้อยปฏิบัติเองได้	10	66.7
รวม	15	100

5.6 การเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ ถ้ามีการดำเนินการในอนาคต

หากมีการดำเนินการโครงการเกษตรแปลงใหญ่ ในอนาคตในพื้นที่ที่ยังไม่ดำเนินการนั้น เกษตรกรมีความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการจำนวน 266 ราย หรือร้อยละ 87.5 และไม่เข้าร่วมจำนวน 38 ราย หรือร้อยละ 12.5 (ตารางที่ 14-34)

ตารางที่ 14-34 การเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ถ้ามีการดำเนินการในอนาคต

การเข้าร่วมโครงการในอนาคต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เข้าร่วม	266	87.5
ไม่เข้าร่วม	38	12.5
รวม	304	100

5.7 เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ในอนาคต

เหตุผลที่เกษตรกรจะเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ในอนาคต มี 3 ประการ คือ ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและความรู้จากภาครัฐจำนวน 125 ราย หรือ ร้อยละ 47.0 มีโอกาสด່รอง ราคาในการขายผลผลิตจำนวน 64 ราย หรือร้อยละ 24.1 และลดต้นทุนการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว 77 ราย หรือร้อยละ 28.9 (ตารางที่ 14-35)

ตารางที่ 14-35 เหตุผลในการเข้าร่วมถ้ามีโครงการในอนาคต

เหตุผลในการเข้าร่วม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและความรู้จากภาครัฐ	125	47.0
มีโอกาสดูร่องราคาในการขายผลผลิต	64	24.1
ลดต้นทุนการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว	77	28.9
รวม	266	100

5.8 เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในอนาคต

เกษตรกรให้เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในอนาคต 3 ประการ คือ ไม่แน่ใจว่าโครงการจะดำเนินการต่อเนื่องจำนวน 13 ราย หรือร้อยละ 34.2 มีที่ดินน้อยปฏิบัติเองได้จำนวน 7 ราย หรือร้อยละ 18.4 และที่ดินทำกินอยู่ไกลจากพื้นที่โครงการจำนวน 18 ราย หรือร้อยละ 47.4 (ตารางที่ 14-36)

ตารางที่ 14-36 เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่ในอนาคต

เหตุผลในการไม่เข้าร่วม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่แน่ใจว่าโครงการจะดำเนินการต่อเนื่อง	13	34.2
มีที่ดินน้อย ปฏิบัติเองได้	7	18.4
ที่ดินทำกินอยู่ไกลจากพื้นที่โครงการ	18	47.4
รวม	38	100

ส่วนที่ 6 การประสพภัยพิบัติ

6.1 การประสพอุทกภัย

เกษตรกรให้คำตอบว่าเคยประสพอุทกภัยจนพืชผลเสียหายจำนวน 223 ราย หรือร้อยละ 53.1 ไม่เคยประสพอุทกภัย จำนวน 197 ราย หรือร้อยละ 46.9 (ตารางที่ 14-37)

ตารางที่ 14-37 การประสพอุทกภัยของเกษตรกร

การประสพอุทกภัย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เคย	223	53.1
ไม่เคย	197	46.9
รวม	420	100

6.2 ความถี่ของการประสพอุทกภัยของเกษตรกร

ความถี่ของการประสพอุทกภัยจนพืชผลเสียหายมากที่สุดคือ ช่วงเวลา 1-5 ปีต่อครั้งจำนวน 146 ราย หรือร้อยละ 65.5 ช่วงเวลา 6-10 ปีต่อครั้ง 53 ราย หรือร้อยละ 23.8 ช่วงเวลา 11-15 ปี ต่อครั้งจำนวน 11 ราย หรือร้อยละ 4.9 ช่วงเวลา 16-20 ปี ต่อครั้งจำนวน 5 ครั้งต่อปีจำนวน 5 ราย หรือร้อยละ 2.2 ช่วงเวลา 21-25 ปี ต่อครั้ง จำนวน 5 ราย หรือร้อยละ 2.2 และมากกว่า 25 ปี ต่อครั้งจำนวน 3 ราย หรือร้อยละ 1.4 (ตารางที่ 14-38)

ตารางที่ 14-38 ความถี่ของการประสบอุทกภัยของเกษตรกร

ความถี่ของการประสบอุทกภัย (ปี/ครั้ง)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1-5	146	65.5
6-10	53	23.8
11-15	11	4.9
16-20	5	2.2
21-25	5	2.2
มากกว่า 25	3	1.4
รวม	223	100

6.3 การประสบภัยแล้งของเกษตรกร

เกษตรกรที่เคยประสบภัยแล้งจนพืชผลเสียหาย มีจำนวน 354 ราย หรือร้อยละ 84.3 และไม่เคยประสบภัยแล้งจำนวน 66 ราย หรือร้อยละ 15.7 (ตารางที่ 14-39)

ตารางที่ 14-39 การประสบภัยแล้งของเกษตรกร

การประสบภัยแล้ง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เคย	354	84.3
ไม่เคย	66	15.7
รวม	420	100

6.4 ความถี่ของการประสบภัยแล้ง

เกษตรกรที่ประสบภัยแล้ง ในช่วงเวลา 1-5 ปีต่อครั้ง มีจำนวน 302 ราย หรือร้อยละ 85.32 รองลงมาคือช่วงเวลา 6-10 ปี ต่อครั้งจำนวน 46 ราย หรือร้อยละ 13.00 ช่วงเวลา 11-15 ปี ต่อครั้งจำนวน 2 ราย หรือร้อยละ 0.56 ช่วงเวลา 16-20 ปีต่อครั้ง จำนวน 2 ราย หรือร้อยละ 0.56 ช่วงเวลา 21-25 ปี ต่อครั้ง จำนวน 1 ราย หรือร้อยละ 0.28 และมากกว่า 25 ปี ต่อครั้งจำนวน 1 ราย หรือร้อยละ 0.28 (ตารางที่ 14-40)

ตารางที่ 14-40 ความถี่ของการประสบภัยแล้ง

ความถี่ของการประสบภัยแล้ง (ปี/ครั้ง)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1-5	302	85.32
6-10	46	13.00
11-15	2	0.56
16-20	2	0.56
21-25	1	0.28
มากกว่า 25	1	0.28
รวม	354	100

6.5 การประสบภัยจากดินถล่ม

เกษตรกรที่ประสบภัยดินถล่มมีจำนวน 19 ราย หรือร้อยละ 4.5 และไม่เคยประสบภัยจากดินถล่มจำนวน 401 รายหรือร้อยละ 95.5 (ตารางที่ 14-41)

ตารางที่ 14-41 การประสพภัยจากดินถล่ม

การประสพภัยจากดินถล่ม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เคย	19	4.5
ไม่เคย	401	95.5
รวม	420	100

ส่วนที่ 7 การขายที่ดินและการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร

7.1 การขายที่ดินในหมู่บ้านของเกษตรกร

เกษตรกรให้คำตอบว่าในหมู่บ้านที่ตนเองอาศัยอยู่มีการขายที่ดินการเกษตรจำนวน 340 ราย หรือ ร้อยละ 81.0 ไม่มีการขายที่ดินการเกษตรจำนวน 80 ราย หรือร้อยละ 19.0 (ตารางที่ 14-42)

ตารางที่ 14-42 การขายที่ดินในหมู่บ้านของเกษตรกร

การขายที่ดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มีการขาย	340	81.0
ไม่มีการขาย	80	19.0
รวม	420	100

7.2 รายละเอียดในการขายที่ดินเพื่อการเกษตรในหมู่บ้าน

การขายที่ดินเพื่อการเกษตรในหมู่บ้านนั้นเกษตรกรให้ข้อมูลเป็นการขายให้กับคนในหมู่บ้านมากที่สุด จำนวน 112 ราย หรือร้อยละ 32.94 รองลงมาขายให้กับคนนอกหมู่บ้าน จำนวน 78 ราย หรือ ร้อยละ 22.94 ขายให้ทั้งคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน จำนวน 76 ราย หรือ ร้อยละ 22.35 ขายให้บริษัทนอกหมู่บ้านจำนวน 17 ราย หรือร้อยละ 5.00 ขายให้กับคนบริษัทต่างชาติโดยมีตัวแทนจำนวน 24 ราย หรือร้อยละ 7.05 ขายให้คนในหมู่บ้าน คนนอกหมู่บ้านและคน/บริษัทต่างชาติโดยมีตัวแทนจำนวน 33 ราย หรือร้อยละ 9.72 (ตารางที่ 14-43)

ตารางที่ 14-43 รายละเอียดในการขายที่ดินเพื่อการเกษตรในหมู่บ้าน

การขายที่ดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ขายให้คนในหมู่บ้าน	112	32.94
ขายให้กับคนนอกหมู่บ้าน	78	22.94
ขายให้ทั้งคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน	76	22.35
ขายให้บริษัทนอกหมู่บ้าน	17	5.00
ขายให้กับ คน/บริษัทต่างชาติโดยมีตัวแทน	24	7.05
ขายให้คนในหมู่บ้าน คนนอกหมู่บ้าน และ คน/บริษัทต่างชาติโดยมีตัวแทน	33	9.72
รวม	340	100

7.3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรหลังการขายที่ดิน

ที่ดินเพื่อการเกษตรที่ขายไปนั้นเกษตรกรให้ข้อมูลว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงโดย ทำการเกษตรเหมือนเดิม จำนวน 248 ราย หรือร้อยละ 72.9 มีการเปลี่ยนแปลงจำนวน 92 ราย หรือร้อยละ 27.1 (ตารางที่ 14-44)

ตารางที่ 14-44 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรหลังการขายที่ดิน

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีการเปลี่ยนแปลง(ทำการเกษตรเหมือนเดิม)	248	72.9
มีการเปลี่ยนแปลง	92	27.1
รวม	340	100

7.4 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรหลังการขายที่ดิน

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในหมู่บ้านของเกษตรกรนั้น เกษตรกรให้ข้อมูลว่ามีการใช้ที่ดินไปสร้างโรงงานจำนวน 31 ราย หรือร้อยละ 33.7 รองลงมาคือสร้างรีสอร์ทจำนวน 16 ราย หรือร้อยละ 17.3 เป็นหมู่บ้านจัดสรรจำนวน 14 รายหรือร้อยละ 15.2 เป็นพื้นที่ทิ้งร้าง 3 ราย หรือร้อยละ 15.2 สร้างโรงงานและหมู่บ้านจัดสรรจำนวน 5 ราย หรือร้อยละ 5.4 สนามกอล์ฟและรีสอร์ทสร้างโรงงานและรีสอร์ทขายหน้าดินและบ่อลูกรัง กรณีละ 3 ราย หรือร้อยละ 3.3 เท่ากัน และปลูกบ้านอยู่อาศัยจำนวน 2 ราย หรือร้อยละ 2.2 (ตารางที่ 14-45)

ตารางที่ 14-45 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรหลังการขายที่ดิน

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร หลังการขายที่ดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
สร้างโรงงาน	31	33.7
สนามกอล์ฟ	1	1.0
รีสอร์ท	16	17.3
สนามกอล์ฟ/และรีสอร์ท	3	3.3
หมู่บ้านจัดสรร	14	15.2
สร้างโรงงานและรีสอร์ท	3	3.2
สร้างโรงงานและหมู่บ้านจัดสรร	5	5.4
ขายหน้าดินและบ่อลูกรัง	3	3.3
ทิ้งร้าง	14	15.2
ปลูกบ้านอยู่อาศัย	2	2.2
รวม	92	100

7.5 ความคิดของเกษตรกรในการขายที่ดินของตนเองที่ถือครอง

เกษตรกรที่ไม่ต้องการขายที่ดินที่ตนเองถือครองอยู่ มีจำนวน 353 ราย หรือร้อยละ 84.1 และต้องการขายที่ดินมีจำนวน 67 ราย หรือร้อยละ 15.9 (ตารางที่ 14-46)

ตารางที่ 14-46 ความคิดของเกษตรกรในการขายที่ดินที่ถือครองอยู่

ความคิดในการขายที่ดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มีความคิดจะขาย	67	15.9
ไม่มีความคิดจะขาย	353	84.1
รวม	420	100

7.6 เหตุผลในการขายที่ดินที่ตนเองถือครอง

เกษตรกรให้เหตุผลในการขายที่ดินที่ถือครอง 4 ประการคือ อายุมากไม่มีลูกหลานต้องการทำการเกษตรจำนวน 28 รายหรือร้อยละ 41.8 ที่ดินมีราคาแพงขายแล้วฝากธนาคารมีดอกเบี้ยเป็นรายได้สูงกว่าการเกษตรจำนวน 17 ราย หรือร้อยละ 25.4 ขายใช้หนี้จำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 22.4 และขายเพราะผลผลิตราคาตกต่ำ จำนวน 7 ราย หรือร้อยละ 10.4 (ตารางที่ 14-47)

ตารางที่ 14-47 เหตุผลในการขายที่ดินที่ถือครอง

เหตุผลในการขายที่ดินที่ถือครอง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
อายุมากไม่มีลูกหลานต้องการทำการเกษตร	28	41.8
ที่ดินมีราคาแพงขายแล้วฝากธนาคารรายได้สูงกว่าการเกษตร	17	25.4
ขายใช้หนี้	15	22.4
ผลผลิตราคาตกต่ำ	7	10.4
รวม	67	100

7.7 เหตุผลในการไม่ขายที่ดินที่ตนเองถือครอง

เกษตรกรให้เหตุผลในการไม่ขายที่ดินที่ตนเองถือครองอยู่ในปัจจุบัน มีเหตุผล 2 ประการคือ ไม่มีอาชีพอย่างอื่นต้องเก็บไว้ทำกินและที่อยู่อาศัยและอายุมากแล้ว จำนวน 279 ราย หรือ ร้อยละ 79.0 และเก็บไว้ให้ลูกหลานจำนวน 74 ราย หรือร้อยละ 21.0 (ตารางที่ 14-48)

ตารางที่ 14-48 เหตุผลในการไม่ขายที่ดินของตนเองที่ถือครอง

เหตุผลในการไม่ขายที่ดินที่ถือครอง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพอย่างอื่นต้องเก็บไว้ทำกินและที่อยู่อาศัย และอายุมากแล้ว	279	79.0
เก็บไว้ให้ลูกหลาน	74	21.0
รวม	353	100

7.8 การเช่าที่ดินทำการเกษตรในหมู่บ้านที่เกษตรกรอยู่อาศัย

เกษตรกรให้คำตอบว่ามีการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรในหมู่บ้านที่ตนเองอยู่อาศัยจำนวน 185 ราย หรือ ร้อยละ 44.0 และไม่มีการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรจำนวน 235 รายหรือร้อยละ 56 (ตารางที่ 14-49)

ตารางที่ 14-49 การเช่าที่ดินทำการเกษตรในหมู่บ้าน

การเช่าที่ดินทำการเกษตรในหมู่บ้าน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มี	185	44.0
ไม่มี	235	56.0
รวม	420	100

7.9 ลักษณะการเช่าที่ดิน

เกษตรกรให้คำตอบว่าการเช่าที่ดินมีลักษณะเป็นการเช่ากันเองในหมู่บ้านจำนวน 103 ราย หรือร้อยละ 55.7 รองลงมามีการเช่ากันเองของเกษตรกรในหมู่บ้านและจากบุคคลภายนอกจำนวน 49 ราย หรือร้อยละ 23.8 เป็นการเช่าจากเจ้าของที่ดินนอกหมู่บ้านจำนวน 33 ราย หรือ ร้อยละ 17.8 มีการเช่าจากบุคคลภายนอกหมู่บ้านและคน/บริษัทต่างชาติจำนวน 5 ราย หรือร้อยละ 2.7 (ตารางที่ 14-50)

ตารางที่ 14-50 ลักษณะการเช่าที่ดิน

ลักษณะการเช่าที่ดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เกษตรกรเช่ากันเองในหมู่บ้าน	103	55.7
เช่าจากเจ้าของที่ดินนอกหมู่บ้าน	33	17.8
มีการเช่ากันเองของเกษตรกรในหมู่บ้าน และจากบุคคลภายนอก	49	23.8
มีการเช่าจากบุคคลภายนอกหมู่บ้าน และคน/บริษัทต่างชาติ	5	2.7
รวม	185	100

ส่วนที่ 8 รายได้ รายจ่าย และหนี้สินของเกษตรกร

8.1 รายได้จากการปลูกพืชของเกษตรกร

เกษตรกรมีรายได้ในช่วง 100,000-200,000 บาท มากที่สุดจำนวน 177 ราย หรือร้อยละ 42.1 รองลงมามีรายได้น้อยกว่า 100,000 บาท จำนวน 117 ราย หรือร้อยละ 27.9 มีรายได้ 200,001-300,000 บาท จำนวน 69 ราย หรือร้อยละ 16.4 และมีรายได้มากกว่า 500,000 บาท จำนวน 1 ราย หรือร้อยละ 1 ซึ่งน้อยที่สุด (ตารางที่ 14-51)

ตารางที่ 14-51 รายได้จากการปลูกพืช

รายได้จากการปลูกพืช (บาท)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
< 100,000	117	27.9
100,000-200,000	177	42.1
200,001-300,000	69	16.4
300,001-400,000	46	11.0
400,001-500,000	10	2.4
>500,000	1	.2
รวม	420	100.0

8.2 รายจ่ายในการปลูกพืชของเกษตรกร

เกษตรกรมีรายจ่ายในการปลูกพืชในช่วง 50,001-100,000 บาท มากที่สุดจำนวน 181 ราย หรือร้อยละ 43.1 รองลงมามีรายจ่ายน้อยกว่า 50,000 บาท จำนวน 76 ราย หรือร้อยละ 18.1 มีรายจ่ายในช่วง 100,001-150,000 บาท จำนวน 67 ราย หรือร้อยละ 16.0 มีรายจ่ายมากกว่า 300,000 บาท จำนวน 6 ราย หรือร้อยละ 1.4 และมีรายจ่ายในช่วง 250,001-300,000 น้อยที่สุดเพียง 4 ราย (ตารางที่ 14-52)

ตารางที่ 14-52 รายจ่ายในการปลูกพืชของเกษตรกร

รายจ่ายในการปลูกพืช (บาท)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
< 50,000	76	18.1
50,001-100,000	181	43.1
100,001-150,000	67	16.0
150,001-200,000	59	14.0
200,001-250,000	27	6.4
250,001-300,000	4	1.0
>300,000	6	1.4
รวม	420	100.0

8.3 รายได้สุทธิจากการปลูกพืชของเกษตรกร

รายได้สุทธิจากการปลูกพืชของเกษตรกรอยู่ในช่วง 20,001-40,000 บาท มากที่สุดจำนวน 145 ราย หรือร้อยละ 34.5 รองลงมา มีรายได้สุทธิในช่วง 40,001-60,000 บาท จำนวน 84 ราย หรือร้อยละ 84 มีรายได้สุทธิในช่วง 60,001-80,000 บาท จำนวน 61 ราย หรือร้อยละ 14.5 มีรายได้สุทธิมากกว่า 120,000 บาท จำนวน 53 ราย หรือร้อยละ 12.6 และมีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาท จำนวนเพียง 10 ราย หรือร้อยละ 2.4 (ตารางที่ 14-53)

ตารางที่ 14-53 รายได้สุทธิจากการปลูกพืชของเกษตรกร

รายได้สุทธิจากการปลูกพืช (บาท)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
< 20,000	10	2.4
20,001-40,000	145	34.5
40,001-60,000	84	20.0
60,001-80,000	61	14.5
80,001-100,000	39	9.3
100,001-120,000	28	6.7
>120,000	53	12.6
รวม	420	100.0

8.4 หนี้สินของเกษตรกร

เกษตรกรมีหนี้สินจำนวน 343 ราย หรือร้อยละ 81.7 ซึ่งอยู่ในช่วง 20,001-40,000 บาท มากที่สุดจำนวน 136 ราย หรือร้อยละ 32.4 รองลงมา มีหนี้สินน้อยกว่า 20,000 บาท จำนวน 127 ราย หรือร้อยละ 30.2 มีหนี้สินในช่วง 40,001-60,000 บาท จำนวน 42 ราย หรือร้อยละ 10.0 มีหนี้สินในช่วง 60,001-80,000 บาท จำนวน 25 ราย หรือร้อยละ 6.0 และมีหนี้สินมากกว่า 100,000 บาท น้อยที่สุดจำนวน 2 ราย หรือร้อยละ 0.5 เกษตรกรที่ไม่มีหนี้สินมีจำนวน 77 ราย หรือร้อยละ 18.3 (ตารางที่ 14-54)

ตารางที่ 14-54 หนี้สินของเกษตรกร

หนี้สิน (บาท)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
-	77	18.3
< 20,000	127	30.2
20,001-40,000	136	32.4
40,001-60,000	42	10.0
60,001-80,000	25	6.0
80,001-100,000	11	2.6
>100,000	2	0.5
รวม	420	100.0

8. การวิเคราะห์ผลจากการสำรวจการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย

หลักการสำคัญในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรที่กำหนดในการศึกษาครั้งนี้ มี 5 ประการ คือ

1. คงที่ดินไว้เพื่อการผลิตทางการเกษตรทั้งเพิ่มผลผลิต
2. มีความมั่นคงในการผลิตโดยลดความเสี่ยงลง
3. ป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินและน้ำรวมทั้งสิ่งแวดล้อม
4. มีผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนในการผลิต
5. สร้างความเป็นธรรมต่อสังคม

ผลจากการสำรวจการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรผู้ใช้ที่ดิน มีทั้งที่สอดคล้องเป็นไปตามหลักการและไม่เป็นตามหลักการในการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรทั้ง 5 ประการ โดยรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

8.1 คงที่ดินไว้เพื่อการผลิตทางการเกษตรรวมทั้งเพิ่มผลผลิต

ความสอดคล้องในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรกับหลักการในข้อนี้จะสรุปได้ดังนี้

(1) การคงที่ดินไว้เพื่อการเกษตรนั้น เกษตรกรมีแนวคิดไม่ขายที่ดินที่ครอบครองอยู่ จำนวน 353 ราย หรือร้อยละ 84.1

(2) มีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ในการปรับปรุงดิน และเพิ่มผลผลิตจำนวน 406 ราย หรือร้อยละ 96.7 โดยใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 317 ราย ใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพียงอย่างเดียว 85 ราย และใช้ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียวจำนวน 4 ราย

(3) มีการเปลี่ยนพื้นที่ปลูกเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจำนวน 85 ราย หรือร้อยละ 20.2

(4) มีการอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อรักษาหน้าดินมิให้มีการชะล้างพังทลายของดิน จำนวน 214 ราย หรือร้อยละ 51.0

(5) ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ของตนเอง จำนวน 383 ราย หรือร้อยละ 91.2

(6) ผลผลิตที่ปลูกเพิ่มขึ้นจำนวน 314 ราย หรือร้อยละ 74.8

ส่วนการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักการคือ

(1) เกษตรกรมีความคิดที่จะขายที่ดิน 67 ราย หรือร้อยละ 15.9

(2) ไม่มีการใช้ปุ๋ยทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 14 ราย หรือร้อยละ 3.3

(3) ผลผลิตของพืชลดลงจำนวน 46 ราย หรือร้อยละ 18.8

(4) ไม่ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 37 ราย หรือร้อยละ 8.8

(5) ไม่ยอมเปลี่ยนพืชที่ปลูกถึงแม้ว่าราคาผลผลิตพืชจะต่ำมาก จำนวน 85 ราย หรือร้อยละ 20.2

อย่างไรก็ตามจากการสำรวจเกษตรกรให้ข้อมูลว่าในหมู่บ้านที่ตนเองอยู่อาศัยเกษตรกรรายอื่นๆ โดยทั่วไป มีการขายที่ดินจำนวน 340 ราย หรือร้อยละ 81.0 ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญประการหนึ่งในภาพรวมว่าจะป้องกันมิให้เกษตรกรขายที่ดินเพื่อการเกษตรที่ตนเองครอบครองอยู่ได้อย่างไร นอกจากนี้การมีหนี้สินของเกษตรกรจำนวนมากถึง 343 ราย หรือร้อยละ 81.7 ก็เป็นปัจจัยเสี่ยงอีกประการหนึ่งที่น่าจะทำให้เกษตรกรตัดสินใจขายที่ดินในอนาคต

8.2 มีความมั่นคงในการผลิตโดยลดความเสี่ยงลง

ความสอดคล้องในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรกับหลักการในข้อนี้จะสรุปได้ดังนี้

- (1) มีการใช้ปุ๋ยทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 406 ราย หรือร้อยละ 96.7 เพื่อป้องกันความอุดมสมบูรณ์ของดินมิให้ลดลง
- (2) ได้รับน้ำเพื่อการผลิตจากระบบชลประทาน และแหล่งน้ำขนาดเล็กจำนวน 191 ราย หรือร้อยละ 51.9 ซึ่งมีความมั่นคงในการใช้น้ำเพื่อการผลิต
- (3) มีการขุดสระน้ำในไร่นา จำนวน 92 ราย หรือ ร้อยละ 32.0 เพื่อลดความเสี่ยงในการขาดแคลนน้ำ
- (4) เปลี่ยนพืชที่ปลูกเพื่อให้มีรายได้สูงขึ้นจำนวน 85 ราย หรือร้อยละ 20.2
- (5) เข้าร่วมโครงการปลูกพืชแปลงใหญ่ของรัฐบาลโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อลดรายจ่ายด้านการเตรียมดินและปัจจัยการผลิตรวมทั้งความเสี่ยงด้านการตลาดลงจำนวน 116 ราย หรือร้อยละ 88.5

ส่วนการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักการ คือ

- (1) ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนจำนวน 287 ราย หรือร้อยละ 68.3
- (2) ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 14 ราย หรือร้อยละ 3.3
- (3) ไม่เปลี่ยนพืชที่ปลูกถึงแม้ราคาของผลผลิตจะตกต่ำ จำนวน 335 ราย หรือร้อยละ 79.8
- (4) ไม่ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 37 รายหรือร้อยละ 8.8
- (5) ไม่เข้าร่วมโครงการเกษตรกรรมแปลงใหญ่ของรัฐบาล ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินโครงการในท้องที่ที่ตนเองถือครองที่ดินอยู่ก็ตามจำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 3.6

8.3 ป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินและน้ำรวมทั้งสิ่งแวดล้อม

ความสอดคล้องในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรกับหลักการในข้อนี้จะสรุปได้ดังนี้

- (1) มีการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยการปลูกแฝกจำนวน 214 ราย หรือร้อยละ 51.0 เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
- (2) ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 383 ราย หรือร้อยละ 37 เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
- (3) จัดหาบ่อน้ำใน ไร่นา โดยตนเอง จำนวน 92 ราย หรือร้อยละ 32.0
- (4) มีการใช้ปุ๋ยทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดินจำนวน 406 ราย หรือร้อยละ 96.7

ส่วนการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักการ คือ

- (1) ไม่ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 37 ราย หรือร้อยละ 8.8 ซึ่งจะเกิดความเสื่อมโทรมของดินจากการชะล้างพังทลายของดิน
- (2) ไม่ใช้ปุ๋ย ทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 14 ราย หรือร้อยละ 3.3 ทำให้ดินเสื่อมโทรมจากการขาดธาตุอาหารในดินที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช

8.4 มีผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุน

ความสอดคล้องในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรกับหลักการในข้อนี้จะสรุปได้ดังนี้

(1) มีการเปลี่ยนพืชจากพืชที่มีราคาผลผลิตต่ำไปสู่พืชที่ทำรายได้สูงขึ้น จำนวน 85 ราย หรือร้อยละ 20.2

(2) เข้าร่วมโครงการเกษตรกรแปลงใหญ่ของภาครัฐ เพื่อลดรายจ่าย และรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและการช่วยเหลือเรื่องการตลาด จำนวน 116 ราย หรือร้อยละ 27.6

(3) การลงทุนร่วมกับภาครัฐ โดยจ่ายเงินจำนวน 2,500 บาท ในการขุดบ่อน้ำใน ไร่-นา ทำให้มีแหล่งน้ำสำรองไว้ใช้ในการเกษตรเพื่อรองรับภัยแล้งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งมีจำนวน 92 ราย หรือร้อยละ 32.0

ส่วนการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักการคือ

(1) การไม่เปลี่ยนพืชที่ปลูกถึงแม้ว่ามีรายได้ที่ค่อนข้างต่ำจากราคาผลผลิตของพืช จำนวน 335 ราย หรือร้อยละ 79.8

(2) การไม่เข้าร่วมโครงการแปลงใหญ่ของภาครัฐในปัจจุบัน ทั้งๆที่รัฐได้เข้ามาสนับสนุนปัจจัยการผลิตและช่วยเหลือในด้านการตลาดก็ตาม จำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 3.6

8.5 สร้างความเป็นธรรมต่อสังคม

เนื่องจากหลักการข้อนี้เป็นหน้าที่หลักของภาครัฐที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น ผลการสำรวจจะพบว่า มีประเด็นที่สำคัญประการหนึ่งคือ

ค่าเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรที่เกษตรกรเช่าที่ดินของรัฐ เช่น ที่ราชพัสดุมีราคาต่ำกว่าเอกชน เช่น ค่าเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรที่จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเช่าไร่ละ 41 บาท แต่ค่าเช่าที่ดินจากเอกชนเจ้าของที่ดินมีค่าเช่าไร่ละ 1,000 บาท และในพื้นที่จังหวัด ปทุมธานี ที่ราชพัสดุดูค่าเช่าไร่ละ 100 บาท แต่ค่าเช่าที่ดินจากเจ้าของที่ดินมีค่าเช่า 1,000 บาท ในพื้นที่ที่เป็นดินเปรี้ยวจัด และค่าเช่าไร่ละ 1,400 บาท ในพื้นที่ที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตร ซึ่งแตกต่างกันมาก ดังในปี พ.ศ. 2558 กระทรวงมหาดไทย ได้ไปดำเนินการขอลดค่าเช่ามาให้แก่ผู้เช่าที่ดินได้จำนวน 380,965 ราย

จากการสำรวจครั้งนี้พบว่ามีเกษตรกรที่เช่าที่ดินทำการเกษตรจำนวน 26 ราย หรือร้อยละ 6.2

8.6 สรุป

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้ดำเนินการในภาพรวมของประเทศเพราะสถานการณ์ที่ดินในภาคต่างๆ ในปัจจุบันได้มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกัน โดยจะเห็นได้จากข้อมูลที่สำรวจพบว่า เกษตรกรประสบภัยแล้งจำนวน 354 ราย หรือร้อยละ 84.3 (ตารางที่ 14-39 หน้า 14-16) ในส่วนของการขายที่ดินในหมู่บ้านของเกษตรกร มีมากถึง 340 ราย หรือร้อยละ 81.0 (ตารางที่ 14-42 หน้า 14-17) ส่วนการมีหนี้สินของเกษตรกรมีมากถึง 343 ราย หรือร้อยละ 81.7 (ตารางที่ 14-54 หน้า 14-21) ข้อมูลดังกล่าวนี้ได้จากการสำรวจเกษตรกร 420 ตัวอย่าง ใน 14 จังหวัดทั่วประเทศ จึงเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ที่ดินในประเทศในปัจจุบันมีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกัน

จากการวิเคราะห์ผลจากการสำรวจการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทยถึงการปฏิบัติตามหลักการ 5 ประการ คือ (1) คงที่ดินไว้เพื่อการผลิตทางการเกษตรรวมทั้งเพิ่มผลผลิต (2) มีความมั่นคงในการผลิตโดยลดความเสี่ยงลง (3) ป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินและน้ำรวมทั้งสิ่งแวดล้อม (4) มีผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนในการผลิต และ (5) สร้างความเป็นธรรมต่อสังคม นั้นจะสรุปได้ดังนี้

(1) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความประสงค์จะรักษาที่ดินที่ทำกินอยู่ในปัจจุบัน โดยจะเก็บรักษาไว้ให้ลูกหลานและเป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง ถึงแม้ว่าในท้องที่ที่ทำการสำรวจยังคงมีการขายที่ดินโดยเกษตรกรทั่วไปอยู่จำนวนมากก็ตาม อย่างไรก็ตามปัจจัยที่อาจมีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในอนาคตก็คือราคาที่ดินที่สูงขึ้น ผลผลิตพืชราคาตกต่ำมาก และสภาพหนี้สินที่เกษตรกรที่ทำการสำรวจมีอยู่สูงถึงร้อยละ 81.7 ผลการศึกษาในครั้งนี้จะสรุปได้ว่ายังคงมีแนวโน้มการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมอย่างถาวรภายหลังการขายที่ดินของเกษตรกรโดยทั่วไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินไปเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย บ้านจัดสรร ฯลฯ

(2) เกษตรกรส่วนหนึ่งได้พยายามลดความเสี่ยงในการผลิตทั้งจากปัญหาภัยพิบัติและราคาผลผลิตพืชที่ตกต่ำ ในการแก้ปัญหาภัยพิบัติ โดยเฉพาะภัยแล้งนั้น เกษตรกรได้ลงทุนร่วมกับภาครัฐในการก่อสร้างบ่อน้ำในไร่-นา เป็นแหล่งน้ำสำรอง แต่ยังคงมีจำนวนเพียงร้อยละ 32.0 ในด้านการเปลี่ยนพืชที่ปลูกนั้นก็เช่นเดียวกัน มีการเปลี่ยนพืชที่ปลูกให้หลากหลายมากขึ้นเพียงร้อยละ 20.2 เท่านั้น แม้แต่การเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ของภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุนปัจจัยการผลิต เกษตรกรซึ่งทำให้รายจ่ายของเกษตรกรลดลงจำนวน 131 แห่งนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมโครงการ แต่ยังมีส่วนหนึ่งที่ไม่เข้าร่วมโครงการจึงสรุปได้ว่า “เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงในการผลิตอยู่ในปัจจุบัน”

(3) เกษตรกรมีความตื่นตัวในการป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินโดยเฉพาะการใช้ปุ๋ย ซึ่งมีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ทำการเกษตร โดยมีการปลูกแฝกสูงถึงร้อยละ 51 ส่วนใหญ่ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำ อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรอีกจำนวนหนึ่งที่ยังมิได้ดำเนินการทั้งการใช้ปุ๋ยและการอนุรักษ์ดินและน้ำ

(4) กรณีผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนของเกษตรกรในขณะนี้ยังคงมีปัญหา โดยเกษตรกรมิได้มีการปรับเปลี่ยนพืชที่ปลูกและยังคงปลูกพืชเชิงเดี่ยวในที่ดินของตนเองมีทั้งหมด เช่น ทำนา ยางพารา หรือ ปาล์มน้ำมันอย่างเดียว การเปลี่ยนแปลงพืชที่ปลูกจึงมีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น จะด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีความรู้ในการปลูกพืชชนิดใหม่หรือไม่แน่ใจด้านราคาหลังการเปลี่ยนพืชแล้วก็ตาม กรณีนี้จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่รัฐบาลจะต้องศึกษาและพัฒนาที่เป็นระบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยเร็ว หากรัฐบาลต้องการแก้ปัญหาหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำและลดปัญหาการจัดหางบประมาณของรัฐบาลชดเชยโดยการรับจำนำหรือประกันราคาคงที่ปรากฏมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน

(5) กรณีความเป็นธรรมนั้นเนื่องจากเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องช่วยเหลือเกษตรกร ปัญหาที่รัฐกำลังแก้ไขอยู่ก็คือ การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรที่อัตราค่าเช่าของภาคเอกชนสูงกว่าของภาครัฐ และยังคงมีแนวคิดอยู่ 2 แนวคิดว่า การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรนั้นเกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน อีกแนวคิดหนึ่งเห็นว่า การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นหนทาง (Access) ที่เข้าสู่ที่ดินทำกินได้เร็วที่สุด เพื่อหาข้อยุติในเรื่องนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรที่มีลักษณะทั้งเจ้าของที่ดินและเกษตรกรผู้เช่าที่ดินพอใจทั้ง 2 ฝ่าย (Win-Win situation) ขึ้นโดยเร็ว

จากสาระสำคัญที่กล่าวมานี้จะสรุปได้ว่ายัง มีความจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรไทยในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรให้เป็นไปตามหลักการการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร 5 ประการ ดังกล่าวข้างต้นโดยการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 14-55 การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับหลักการการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร

หลักการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร	การดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักการ	การดำเนินการที่ไม่สอดคล้องกับหลักการ
1. คงที่ดินไว้เพื่อการผลิตทางการเกษตรรวมทั้งเพิ่มผลผลิต	(1) การคงที่ดินไว้เพื่อการเกษตรนั้น เกษตรกรมีแนวคิดไม่ขายที่ดินที่ครอบครองอยู่จำนวน 353 ราย หรือร้อยละ 84.1 (2) มีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ในการปรับปรุงดิน และเพิ่มผลผลิตจำนวน 406 ราย หรือร้อยละ 96.7 โดยใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 317 ราย ใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพียงอย่างเดียว 85 ราย และใช้ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียว จำนวน 4 ราย (3) มีการเปลี่ยนพื้นที่ปลูกเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจำนวน 85 ราย หรือร้อยละ 20.2 (4) มีการอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อรักษาหน้าดินมิให้มีการชะล้างพังทลายของดินจำนวน 214 ราย หรือร้อยละ 51.0 (5) ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ของตนเองจำนวน 383 ราย หรือร้อยละ 91.2 (6) ผลผลิตที่ปลูกเพิ่มขึ้นจำนวน 314 ราย หรือร้อยละ 74.8	(1) เกษตรกรมีความคิดที่จะขายที่ดิน 67 ราย หรือร้อยละ 15.9 (2) ไม่มีการใช้ปุ๋ยทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 14 ราย หรือร้อยละ 3.3 (3) ผลผลิตของพืชลดลงจำนวน 46 ราย หรือร้อยละ 18.8 (4) ไม่ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 37 ราย หรือร้อยละ 8.8 (5) ไม่ยอมเปลี่ยนพืชที่ปลูกถึงแม้ว่าราคาผลผลิตพืชจะต่ำมาก จำนวน 85 ราย หรือร้อยละ 20.2 อย่างไรก็ตามจากการสำรวจเกษตรกรให้ข้อมูลว่าในหมู่บ้านที่ตนเองอยู่อาศัย มีการขายที่ดินของเกษตรกรรายอื่นๆ โดยทั่วไปจำนวน 340 ราย หรือร้อยละ 81.0 ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญประการหนึ่งในภาพรวมว่าจะป้องกันมิให้เกษตรกรขายที่ดินเพื่อการเกษตรที่ตนเองครอบครองอยู่ นอกจากนี้การมีหนี้สินของเกษตรกรจำนวนมากถึง 343 ราย หรือร้อยละ 81.7 ก็เป็นปัจจัยเสี่ยงอีกประการหนึ่งที่อาจจะทำให้เกษตรกรตัดสินใจขายที่ดินในอนาคต
2. มีความมั่นคงในการผลิตโดยลดความเสี่ยงลง	(1) มีการใช้ปุ๋ยทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 406 ราย หรือร้อยละ 96.7 เพื่อป้องกันความอุดมสมบูรณ์ของดินมิให้ลดลง (2) ได้รับน้ำเพื่อการผลิตจากระบบชลประทาน และแหล่งน้ำขนาดเล็กจำนวน 191 ราย หรือ ร้อยละ 51.9 ซึ่งมีความมั่นคงในการใช้น้ำเพื่อการผลิต (3) มีการขุดสระน้ำในไร่นา จำนวน 92 ราย หรือ ร้อยละ 32.0 เพื่อลดความเสี่ยงในการขาดแคลนน้ำ (4) เปลี่ยนพืชที่ปลูกเพื่อให้มีรายได้สูงขึ้นจำนวน 85 ราย หรือร้อยละ 20.2 (5) เข้าร่วมโครงการปลูกพืชแปลงใหญ่ของรัฐบาลโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ ลดรายจ่ายด้านการเตรียมดินและปัจจัยการผลิตรวมทั้งความเสี่ยงด้านการตลาดลงจำนวน 116 ราย หรือร้อยละ 27.6	(1) ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนจำนวน 287 ราย หรือร้อยละ 68.3 (2) ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 14 ราย หรือร้อยละ 3.3 (3) ไม่เปลี่ยนพืชที่ปลูกถึงแม้ราคาของผลผลิตจะตกต่ำ จำนวน 335 ราย หรือร้อยละ 79.8 (4) ไม่ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 37 รายหรือร้อยละ 8.8 (5) ไม่เข้าร่วมโครงการปลูกพืชแปลงใหญ่ของรัฐบาล ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินโครงการในท้องถิ่นที่ตนเองถือครองที่ดินอยู่ก็ตามจำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 3.6

ตารางที่ 14-55 การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับหลักการการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร (ต่อ)

หลักการการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร	การดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักการ	การดำเนินการที่ไม่สอดคล้องกับหลักการ
3. ป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินและน้ำรวมทั้งสิ่งแวดล้อม	(1) มีการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยการปลูกแฝกจำนวน 214 ราย หรือร้อยละ 51.0 เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน (2) ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 383 ราย หรือร้อยละ 37 เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน (3) จัดหาบ่อน้ำใน ไร่-นา โดยตนเอง จำนวน 92 ราย หรือร้อยละ 32.0 (4) มีการใช้ปุ๋ยทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดินจำนวน 406 ราย หรือร้อยละ 96.7	(1) ไม่ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 37 ราย หรือร้อยละ 8.8 ซึ่งจะเกิดความเสื่อมโทรมของดินจากการชะล้างพังทลายของดิน (2) ไม่ใช้ปุ๋ย ทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 14 ราย หรือร้อยละ 3.3 ทำให้ดินเสื่อมโทรมจากการขาดธาตุอาหารในดินที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช
4. มีผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนในการผลิต	(1) มีการเปลี่ยนพืชจากพืชที่มีราคาผลผลิตต่ำไปสู่พืชที่ทำรายได้สูงขึ้น จำนวน 85 ราย หรือร้อยละ 20.2 (2) เข้าร่วมโครงการแปลงใหญ่ของภาครัฐ เพื่อลดรายจ่าย และรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต และการช่วยเหลือเรื่องการตลาด จำนวน 116 ราย หรือร้อยละ 27.6 (3) การลงทุนร่วมกับภาครัฐ โดยยอดเงินจำนวน 2,500 บาท ในการขุดบ่อน้ำใน ไร่-นา ทำให้มีแหล่งน้ำสำรองไว้ใช้ในการเกษตรเพื่อรองรับภัยแล้งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งมีจำนวน 92 ราย หรือร้อยละ 32.0 “ถึงแม้ว่าการดำเนินการดังกล่าวนี้ อาจจะไม่สามารถสอดคล้องกับหลักการการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างสมบูรณ์ก็ตาม แต่เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนการลงทุนด้านการผลิต ส่งผลให้ลดต้นทุนการผลิต มีผลผลิตภาพการผลิตที่ดีขึ้น หรือได้รับผลตอบแทนที่ดีขึ้น”	(1) การไม่เปลี่ยนพืชที่ปลูกถึงแม้ว่ามีรายได้ที่ค่อนข้างต่ำจากราคาผลผลิตของพืช จำนวน 335 รายหรือร้อยละ 79.8 (2) การไม่เข้าร่วมโครงการแปลงใหญ่ของภาครัฐในปัจจุบัน ทั้งๆที่รัฐได้เข้ามาสนับสนุนปัจจัยการผลิต และช่วยเหลือในด้านการตลาดก็ตาม จำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 3.6
5. สร้างความเป็นธรรมต่อสังคม	-	ค่าเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรที่เกษตรกรเช่าที่ดินของรัฐ เช่น ที่ราชพัสดุมีราคาต่ำกว่าเอกชน เช่น ค่าเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรที่จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเช่าไร่ละ 41 บาท แต่ค่าเช่าที่ดินจากเอกชนเจ้าของที่ดินมีค่าเช่าไร่ละ 1,000 บาท และในพื้นที่จังหวัด ปทุมธานี ที่ราชพัสดุค่าเช่าไร่ละ 100 บาท แต่ค่าเช่าที่ดินจากเจ้าของที่ดินมีค่าเช่า 1,000 บาท ในพื้นที่ที่เป็นดินเปรี้ยวจัด และค่าเช่าไร่ละ 1,400 บาท ในพื้นที่ที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตร ซึ่งแตกต่างกันมาก ดังที่ในปีพ.ศ.2558 กระทรวงมหาดไทย ได้ไปดำเนินการขอลดค่าเช่านา ให้แก่ผู้เช่าที่ดินได้จำนวน 380,965 ราย จากการสำรวจครั้งนี้พบว่า มีเกษตรกรที่เช่าที่ทำเกษตรจำนวน 26 ราย หรือร้อยละ 6.2

เอกสารอ้างอิง

Roscoe, J.T. 1975. *Fundamental research statistics for the behavioral sciences (2d ed)*.
New York : Holt, Rinehart and Winston.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ใช้ที่ดิน

โครงการวิจัย “การจัดการที่ดินเกษตรไทย : จากวิกฤติสู่ยั่งยืน”

ชื่อผู้สัมภาษณ์ วันที่

เลขที่แบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ชื่อเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์

บ้านเลขที่ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด

1.1 เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

1.2 อายุ ปี

1.3 สมาชิกในครัวเรือน คน

1.4 สมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบัน คน

ส่วนที่ 2 สภาพภูมิประเทศและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

2.1 สภาพภูมิประเทศ (ตามความลาดชัน)

☐ ที่ลุ่ม	☐ พื้นที่ราบเรียบ/ค่อนข้างราบเรียบ (0-2%)
☐ พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย (2-5%)	☐ พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด (5-12%)
☐ พื้นที่ลูกคลื่นลาดชัน (12-20%)	☐ พื้นที่เนินเขา (20-35%)
☐ พื้นที่ลาดชันเชิงชัน (>35%)	

2.2 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

- ☐ อยู่ในเขตชลประทาน
- ☐อยู่นอกเขตชลประทาน
- ☐ มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรนอกเขตชลประทาน
- ☐ มีแหล่งน้ำในไร่นา ของตนเอง
- ☐ ได้รับน้ำจากแหล่งน้ำขนาดเล็กและแหล่งน้ำในไร่นา ของตนเอง
- ☐ อาศัยน้ำฝน

ส่วนที่ 3 การถือครองที่ดินที่ทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบัน

3.1 การถือครองที่ดิน

- ☐ ที่ดินของตนเอง
- ☐ เช่า
- ☐ มีที่ดินของตนเองและเช่าที่ดิน

3.2 ลักษณะการเช่าที่ดิน

- ☐ เช่าจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน
- ☐ เช่าจากเจ้าของที่ดินนอกหมู่บ้าน
- ☐ เช่าจากเจ้าของที่ดินทั้งในและนอกหมู่บ้าน
- ☐ เช่าจากหน่วยงานของรัฐ

ส่วนที่ 4 พืชที่เกษตรกรปลูกและการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร

4.1 พืชที่เกษตรกรปลูกในปัจจุบัน

- ☐ ข้าว ☐ ข้าวโพด ☐ มันสำปะหลัง ☐ อ้อย
- ☐ พืชผัก ☐ ไม้ผล ☐ ยางพารา ☐ ปาล์มน้ำมัน

4.2 ขนาดที่ดินที่ทำการเกษตรในปัจจุบัน

มีขนาด ไร่

4.3 การเตรียมดิน

- ☐ ใช้รถแทรกเตอร์
- ☐ ใช้แรงงานสัตว์
- ☐ ใช้แรงงานคน

4.4 การปรับปรุงบำรุงดิน

- ☐ ไม่ใช้ปุ๋ย
- ☐ ใช้ปุ๋ยเคมี
- ☐ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์
- ☐ ใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์

4.5 ชนิดของปุ๋ยอินทรีย์ที่เกษตรกรใช้

- ☐ ปุ๋ยหมัก
- ☐ ปุ๋ยคอก
- ☐ ปุ๋ยพืชสด (โปะเทือง)
- ☐ ปุ๋ยน้ำ

4.6 ที่มาของปุ๋ยอินทรีย์

- ☐ ผลิตเอง ☐ ผลิตเองและรับแจกจากหน่วยงานของรัฐ
- ☐ ซื้อ ☐ ซื้อและรับแจกจากหน่วยงานของรัฐ
- ☐ ผลิตเองและซื้อ ☐ ผลิตเอง ซื้อ และรับแจกจากหน่วยงานของรัฐ
- ☐ รับแจกจากหน่วยงานของรัฐ

4.7 ความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ไนโตรเจน (N)

- ☐ ต่ำ ☐ ปานกลาง ☐ สูง

ฟอสฟอรัส (P)

- ☐ ต่ำ ☐ ปานกลาง ☐ สูง

โปแตสเซียม (K)

- ☐ ต่ำ ☐ ปานกลาง ☐ สูง

4.8 การชะล้างพังทลายของดิน

- ☐ ไม่มี ☐ น้อย ☐ ปานกลาง ☐ มาก ☐ รุนแรง

4.9 ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในที่ดินของเกษตรกรในปัจจุบัน

- ☐ คันดิน ☐ คุ้มน้ำขอบเขา ☐ ปลุกหญ้าแฝก
☐ ปลุกพืชคลุมดิน ☐ คันดิน และปลุกหญ้าแฝก ☐ ไม่มี

4.10 ถ้ารัฐเข้ามาดำเนินโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำท่านจะยินยอมหรือไม่

- ☐ ยินยอม
☐ ไม่ยินยอม

4.11 เหตุผลที่ยินยอมให้รัฐเข้ามาดำเนินการ

1.
2.
3.
4.

4.12 เหตุผลที่ไม่ยินยอมให้รัฐเข้ามาดำเนินการ

1.
2.
3.
4.

4.13 ผลผลิตของพืชในที่ดินที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

- ☐ เพิ่มขึ้น
☐ ลดลง
☐ คงที่

4.14 ระยะเวลาการใช้ที่ดิน

มีการใช้ที่ดินที่ทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบันเป็นเวลา ปี

4.15 การเปลี่ยนพืชที่ปลูกจากอดีตถึงปัจจุบัน

- ☐ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
☐ มีการเปลี่ยนแปลง

4.16 การเปลี่ยนพืชที่ปลูกจากอดีตถึงปัจจุบัน (อาจมีหลายครั้งโปรดระบุ)

- ☐ เปลี่ยนจาก เป็น
- ☐ เปลี่ยนจาก เป็น
- ☐ เปลี่ยนจาก เป็น
- ☐ เปลี่ยนจาก เป็น
- ☐ เปลี่ยนจาก เป็น

4.17 สาเหตุของการเปลี่ยนพืชที่ปลูก (ระบุ)

- (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)

4.18 ความต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกในปัจจุบัน

- ☐ ต้องการเปลี่ยน
- ☐ ไม่ต้องการเปลี่ยน

4.19 เหตุผลที่ต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกในปัจจุบัน

- (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)

4.20 เหตุผลที่ไม่ต้องการเปลี่ยนพืชที่ปลูกในปัจจุบัน

- (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)

ส่วนที่ 5 การตอบสนองต่อนโยบายของรัฐ

5.1 ท่านทราบหรือไม่ว่าในปัจจุบันมี “แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) แสดงไว้ในศูนย์การเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร”

- ☐ ทราบ ☐ ไม่ทราบ

5.2 มีโครงการ “เกษตรแปลงใหญ่” ในพื้นที่หมู่บ้านของท่านหรือไม่

- ☐ มี ☐ ไม่มี

5.3 ถ้ามี ท่านเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่หรือไม่

- ☐ เข้าร่วมโครงการ ☐ ไม่เข้าร่วมโครงการ

5.4 เหตุผลที่ท่านคิดว่าการเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่มีประโยชน์อย่างไร (ระบุ)

- (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)

5.5 เหตุผลที่ท่านไม่เข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ในปัจจุบัน (ระบุ)

- (1)
 (2)
 (3)
 (4)
 (5)

5.6 กรณีที่มีโครงการเกษตรแปลงใหญ่เข้ามาในหมู่บ้านของท่านในอนาคต ท่านจะเข้าร่วมโครงการหรือไม่

- ☐ 1. เข้าร่วม ☐ 2. ไม่เข้าร่วม

5.7 เหตุผลที่ท่านต้องการเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ในอนาคต เพราะ (ระบุ)

- (1)
 (2)
 (3)
 (4)
 (5)

5.8 เหตุผลที่ท่านไม่ต้องการเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ในอนาคต เพราะ (ระบุ)

- (1)
 (2)
 (3)
 (4)
 (5)

ส่วนที่ 6 การประสพภัยพิบัติ

6.1 อุทกภัย

ท่านเคยประสบอุทกภัยจนพืชเสียหายหรือไม่

- ☐ เคย ☐ ไม่เคย

กรณีที่เคยประสบอุทกภัย เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด (ความถี่)

- ☐ 1-5 ปี/ครั้ง ☐ 6-10 ปี/ครั้ง ☐ 11-15 ปี/ครั้ง ☐ 16-20 ปี/ครั้ง ☐ 20-25 ปี/ครั้ง ☐ >25 ปี

6.2 ความแห้งแล้ง

ท่านเคยประสบความแห้งแล้งจนพืชผลเสียหายหรือไม่

- ☐ เคย ☐ ไม่เคย

กรณีที่เคยประสบความแห้งแล้ง เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด (ความถี่)

- ☐ 1-5 ปี/ครั้ง ☐ 6-10 ปี/ครั้ง ☐ 11-15 ปี/ครั้ง
☐ 16-20 ปี/ครั้ง ☐ 20-25 ปี/ครั้ง ☐ > 25 ปี

6.3 ดินถล่ม

ท่านเคยประสบภัยดินถล่มหรือไม่

- ☐ เคย ☐ ไม่เคย

ถ้าเคยประสบภัยดินถล่ม เกิดขึ้นเมื่อใด (ระบุ)

- ☐ (1)
- ☐ (2)
- ☐ (3)

ส่วนที่ 7 การขายที่ดินและการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร

7.1 ในหมู่บ้านของท่านมีการซื้อขายที่ดินหรือไม่

- ☐ มีการขาย ☐ ไม่มีการขาย

ถ้ามี ขายให้กับใคร

- ☐ ขายให้คนในหมู่บ้านเดียวกัน ☐ ขายให้คนนอกหมู่บ้าน
- ☐ ขายให้บริษัทนอกหมู่บ้าน ☐ ขายให้กับ คน/บริษัท ต่างชาติโดยมีตัวแทน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ)

.....

.....

7.2 เมื่อขายแล้วที่ดินเปลี่ยนสภาพไปอย่างไร

- ☐ ทำการเกษตรเช่นเดิม ☐ ทำโรงงาน
- ☐ สนามกอล์ฟ ☐ รีสอร์ท
- ☐ อื่นๆ (ระบุ)

.....

.....

7.3 ที่ดินการเกษตรที่ท่านถือครองอยู่ มีความคิดจะขายหรือไม่

- ☐ ขาย มีเหตุผลในการขายคือ

- (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)

- ☐ ไม่ขาย มีเหตุผลในการไม่ขายคือ

- (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)

7.4 มีการเช่าที่ดินทำการเกษตรในหมู่บ้านของท่านโดยทั่วไปหรือไม่

☐ มี ☐ ไม่มี

ถ้ามี มีการเช่าในลักษณะไหน

- ☐ เช่ากันเองของเกษตรกรในหมู่บ้าน ☐ มีการเช่าจากบุคคลภายนอกหมู่บ้าน
- ☐ มีการเช่าจาก คน/บริษัท ต่างชาติโดยมีตัวแทน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ)

.....

.....

ส่วนที่ 8 รายได้ รายจ่าย และหนี้สินของเกษตรกร

8.1 มีรายได้จากการปลูกพืชปีล่าสุด (2559)

จำนวน บาท

8.2 รายจ่ายในการผลิตพืชปีล่าสุด (2559)

จำนวน บาท

8.3 สภาพการมีหนี้สิน

ท่านมีหนี้สินหรือไม่

☐ มี ☐ ไม่มี

8.4 ถ้ามีหนี้สิน ท่านมีหนี้สิน จำนวน บาท
